

Առաջնորդելով տեղագրական այս յոթ շահեկան տեղեկութիւններէն, երանք թէ Ազգ. պատրիարքարանը կարենար երեւան բերել Ս. Սարգիս եկեղեցիին դարաւոր գերեզմանը, եւ գտնուէր Հայ բարերար մըն ալ, որ այդ եկեղեցւոյն տնօնովը կառուցանէր հոն Յիշատակարան — մատուռ մը յուշ տնկու համար մեր տպագայ սերունդներուն՝ թէ Հայը Կ. Պոլսոյ առումէն գրեթէ դար մը առաջ Բաղանիոյն մէջ ունէր իւր աղօթատեղին, թէ եւ ալ աւելի շատ հին ժամանակներու մէջ կ'ապրէր այն հոն մեծ փառքերով¹։

Ազգային պատմական կարեւոր դէպքեր մը տեղի չեն ունեցած Սուրբ Սարգիսի մէջ. հասցիւ Չամչեանէ կ'ուսանինք թէ 1658ին կիսաւեր արդէն, Թլթլեաններն իրենց վատագիւ շահատակութիւններով զայն բոլորովն աւերակ դարձնելով, անոր ոսկի արծաթ սպասներն ու պղնձի անօթները կը կողոպտէին եւ ամէն ինչ ծախել ծախելներով, արդիւնքը կու տային թէ պատմաճիպայիններուն որպէս զի Թոմկուս Բերիացի պատրիարքին սպանութեան վրէժը լուծեն, եւ թէ իրենց անյաբ փորը կը պարտադրուէին²։

2. Սուրբ Նիկողոս։ Հառ հեռի չէր Սուրբ Սարգիսէն, Սարգիս Դպիր Սարաֆ Թովհանէսեան անոր տեղն ալ ցոյց կու տայ սպասել։

Եւ անտի (այդնչն Ս. Սարգիսի) այլ յարաւ երթաւ 'ի ձախակողմն կայս դէպ 'ի Եւսեբիոսի ուր գոյ եւ արքեւք մի յարահետ ճառապարհին կողեցալ զմէկ վրէժի, եւ հանգչեալ Նիմի պողոտայ, եւ 'ի պողոտայի անդ եւս գոյը եկեղեցի մի Հայոց յառնու սրբոյն Նիկողոսոսի մարմ 'ի բաղանի անդ, որ կոչի Չինիլի համափ, եւ զսա եւս կործանեցին այլազգիք գրեթէ 'ի նոյն վերջոյն ալ ժամանակն, եւ տեղի եկեղեցոյն այժմ՝ Պարսեղ եւ գոյով ստացուած սահմի։

Իսկ ինձինքան կը գրէ։

ՍԷՆԻՎԵՆ՝ 'ի Հիւսար արկով մերմ 'ի գուռն եէնի գափուին, որ այժմ 'ե պարսեղ³։

Սարգիս Դպիրին եւ ինձինքանի միջեւ փոքրիկ տարբերութիւն մը կայ սակայն. հոն ուր ինձինքան Սուրբ Նիկողոսը կ'ենթադրէ, Ս. Սարգիսն է, եւ փոխադարձաբար. աւերորդ է ըսել, թէ Սարգիս Դպիրինն աւելի ճիշդ պէտք է ընդունիլ, զի Ազգ. Պատրիարքարանի մէջ հին արձանագրութիւնն ալ զոր տեսած եմ վերջնու, Սամապատասխան է անոր։

Ս. Նիկողոսն ալ բաւական հին եկեղեցի մըն էր, 1645ին ահաբեկ հրդեհին մը զոհ կ'եր-

թայ⁴, բայց կը շինուի յետոյ. ինչպէս կը գրէ Չամչեան⁵, 1661 յուլիս 14ին նորէն կ'այրի, եւ այս անգամ տաճիկներու ձեռքը կ'անցնի տեղը⁶, զոր բարձրագոյն հրամանաւ կը վերագնէ Ապրի Սահակ անուն բարեպաշտ ազգային մը⁷. Եւ թէ եւ 1662ին եղապար Այնթապցիի մասնակիծներովը կը վերաշինուի այն առաջուրէն աւելի գեղեցիկ⁸, սակայն նոյն տարի մարտ 30ին՝ Զատիկի օրը, հիմալայատակ կը քանդուի մեծ վեղիւր՝ Գեօփրիւլու օղուն Աճմէս բաշային ձեռքով⁹։

(Եւրոպական)

ՏՈՒՐԿ. ՎԱՅՐԱՄ Բ. ԹՈՂՈՒՄԵՆՍԻ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԲԵՐՈՒՆԵՆԿԱՆ ԳԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Եւրոպական)

61. Վարդանայ Արեւելցոյ՝ Սա (Ծոհան Մանգակունի) Թարգմանեաց զերկրորդ Կորնթաց. Լոյ Թուղթն, ԳԾԻՆՆԵՆ, (Պատմ. էջ 56) հաստատուր Զարմանայեան իւր Հայկական հին դպրութեան պատմութեան մէջ ուրիշ տարբերակով յառաջ կը բերէ. «Սա Թարգմանեաց վերջորդ խնդիրն ինչպէս զԾԻՆՆԵՆ (էջ 309), Ժեղարու ձեռագիր մըն ալ կը կարգայ «Սա Թարգմանեաց վերջորդ Կորնթաց խնդիրն զԾԻՆՆԵՆ, — իրթին ու միթին այս երեք ընթերցումներն ուրոյր իւր Կորնթ վարդապետ ուսումնադիրութեան մէջ (էջ 415) հետեւեալ կերպով կը ցանկայ լուսարանել. «Սա Թարգմանեաց վերջորդ խնդիրն ինչպէս զԾԻՆՆԵՆ (Ուկերեանի ?)», Առանց նկատի առնելու ուղղագրութեան քերականական յաշտութիւնը եւ չափաւորութիւնը, եթէ ուղիւ Նորայրի կարծեաց ճառար, այսինքն թէ կորնթացոց թղթոյն մեկութիւնը յերկրած կամ սրբագրած (= Թարգմանած) է Ոսկերեանի հետեւի Մանգակունիին, այն ատեն Ոսկ. Հռոմեացոց Մեկնութեան յերկրորդ (!) կամ՝ Այտնեանի շատ խոշահար կարծիքին համաձայն «Վերջորդը» ու կը լրջայ միւսնոյն Յովհան Մանգակունիին։ Կը գնեն հաւ Ա. Բ. Կորնթացոց թղթոյն Մեկնութեան «յերկրած» այն մասերն — որոնք իրականին աշխատաւ աղաւաղութիւններ են պարզապէս՝ նման Եւրոպական Գրոց բարձրեան «վերադարձ յերկրածներուն» — որոնցմով toto coelo կը տարբերին Ոսկ. միւս Մեկնութեանց լեզուին բարձր ու վսեմ՝ նկարագրեն եւ կու գան կը

¹ «Պատմ. Հայոց», Չամչեան, Հատոր Գ, էջ 182 եւ։

² «Պատմ. Հայոց», Չամչեան, Հատոր Գ, էջ 691։

³ «Սեւր», 2-րդ հատուց աշխատիչ, ինձինքան։

⁴ «Սեւր»։

⁵ «Պատմ. Հայոց», Չամչեան, 692։

⁶ «Սեւր»։

⁷ «Պատմ. Հայոց», Չամչեան, Հատոր Գ, էջ 678-791։

⁸ «Սեւր» 2-րդ հատուց աշխատիչ, Հատոր Գ, էջ 133։